

Penmail

Jaargang 12, nr. 4 – Oktober 2017

Uitgave : Werkgroep Kinderhandschrift

Redactie: Dick Schermer (dick.schermer@upcmail.nl)

Gratis digitaal kwartaalblad met informatie over kinder- en jeugdhandschrift

Doel en doelgroep

Met deze Penmail willen we mensen met belangstelling voor het schrift van kinderen en jeugdigen regelmatig informeren.

We vermoeden dat er bij meerdere groepen behoefte bestaat aan regelmatige informatie op dit gebied: Stichting Schrijfpedagogische Hulpverlening (SPH), Vereniging voor handschriftontwikkeling (VLSM), Nederlandse Orde van Grafologen (NOG), Landelijke Bond van Remedial Teachers (LBRT), Onderwijsadviesdiensten (schrijf-specialisten), schrijftherapeuten.

Afbakening

Penmail zal zich vooral richten op deze terreinen: Schrijfonderwijs, schrijfmethoden, schrijfmateriaal, schriftontwikkeling, schrijftests, verband tussen handschrift en persoonlijkheid, ofwel pedagogische schriftkunde. Informatie op het gebied van krabbels, tekeningen en kalligrafie valt in principe buiten onze doelstelling.

Presentatie

We stellen ons voor in Penmail enige afwisseling in informatie aan te brengen. Nu eens zal er naar een uitgave worden verwezen. Dan weer is er een bespreking, of volgt de letterlijke weergave.

0-0-0-0-0

Schrijfvaardigheid holt achteruit!

Op 31 juli sloegen de media alarm. De schrijfvaardigheid laat sterk te wensen over en leidt op diverse gebieden tot problemen. Schrijfonderwijs en schrijven-met-de-hand moeten blijven, is het parool. Het is hier te lezen:

<http://www.nu.nl/lifestyle/4862655/belang-van-schrijven-veel-basisscholen-onderschat.html>

<http://www.ad.nl/binnenland/schrijfvaardigheid-kinderen-holt-achteruit~aba9b5e3/>

Barbara Klaassen praat ons even bij

Sinds september 2014 zijn bij uitgeverij Malmberg de schrijfmethodes Handschrift versie 3 en Klinkers op de markt. Dit zijn beide nieuwe methodes voor verbonden schrift. Handschrift is te gebruiken naast elke leesmethode en Klinkers is gekoppeld aan de leesmethode Lijn 3.

In september 2017 komt de nieuwe variant Klinkers Blokschrift op de markt. Van alle methodes behoor ik tot de auteurs en ben ik eindredacteur.

[In bundel 53 staat het artikel “Schrijfmethoden in de 21^e eeuw”, dat dateert van augustus 2015.]

Schrijven en de inzet van tablets

Feline Hielkema, Lisa van Jaarsveld en Jennifer Tiebout van Hogeschool Amsterdam hebben in hun opleiding ergotherapie kwalitatief onderzoek gedaan naar “Schrijven en de inzet van tablets”. Zij brachten daarover in juni j.l. een wetenswaardig adviesverslag uit. De opdracht daartoe ging uit van Dr. Anneloes Overvelde.

De eerste twee aanbeveling van totaal tien:

1. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de tablet tijdens schrijfbehandelingen ingezet moet worden als middel en niet als doel. Aangezien het taakgericht oefenen op dit moment bewezen effectief is voor de behandelresultaten.
2. De tablet stimuleert de motivatie bij kinderen, maar er moet erop gelet worden dat het geen gewoonte wordt.

Geïnteresseerd? Het e-mailadres van Feline is: Feline.Hielkema@hva.nl.

Symposium

Op 24 november 2017 zal er een symposium over HET SCHRIJVEN gehouden worden in Amsterdam en op die dag wordt daar tevens een boek gepresenteerd over dit onderwerp. Het belooft een interessante dag te worden en heel relevant voor wie bezig is met het schrijven. Het boek “*Het schrijven: didactiek en behandeling van stoornissen. Meskers ontwikkelings-neuropsychologische concepten*”, door Wally van Grunsven en Charles Njiokiktjien, biedt wetenschappelijke onderbouwing van hoe en waarom te leren schrijven en brengt de vaak gescheiden werelden van theorie en praktijk samen.

Dr. Charles Njiokiktjien, kinderneuroloog en (niet praktiserend) neuropsychiater is, namens de Stichting Kinderneurologie, organisator van het symposium, dat in Amsterdam zal worden gehouden.

Nadere informatie is te vinden op www.suyi.nl.

Ontdekkend Leren Schrijven (OLS)

In juli verscheen een uitvoerig artikel van dr. Ewald Vervaeke over zijn gedetailleerde opzet om kinderen ‘ontdekkend’ te leren schrijven. Als uitgangspunt kiest hij voor vijf ‘grondvormen’, die zijn ontleend aan de ‘schrijfbewegingsrijen’ van de Stichting Schrijfpedagogische Hulp (SPH) en de Duitse Magdalene Heermann.

Op basis van deze grondvormen ontdekken de kinderen de ‘schrijfletters’, en vervolgens de verbinding met de eerder geleerde ‘leesletters’ van de methode ‘Ontdekkend Leren Lezen’ (OLL). Het werkboek OLS1 (voor kleine letters) verschijnt vermoedelijk in 2019/2020.

Embodied cognition: de invloed van het lichaam op cognitieve ontwikkeling

Onder deze titel schreef Casper Hulshof van de Universiteit Utrecht in 2014 over het belang van schrijven met de hand. Op basis van onderzoek lijkt het niet verstandig om er op scholen minder aandacht aan te besteden. Met de hand leren schrijven blijkt namelijk meer letter- en tekstbegrip op te leveren dan typen.

What's the use of handwriting?

Schrijfdocente Sabrine van Everdingen (Katholieke Pabo Zwolle) maakt ons graag attent op een recent en zeer interessant wetenschappelijk artikel van J. Medwell en D. Wray: What's the use of handwriting? A white paper. Het is hier te vinden:

<http://s7d9.scene7.com/is/content/NewellRubbermaid/Write%20Your%20Future/White%20Paper%20FINAL%203APR2017%20w%20logo.pdf>

Dit artikel (met 3 pagina's bronvermeldingen) zal vertaald in bundel 73 worden opgenomen.

Bundel 71 en 72 uit de reeks “Over kinderhandschrift ... gesproken” zijn verschenen

Zeer onlangs verschenen bundel 71 en 72 in deze reeks. Om enkele interessante bijdragen te noemen uit bundel 71 (met 21 artikelen):

- De 7 geheimen van schrijven met de hand, Esther Molenaar, 2017 (4 blz.)
- Schrijven in groep 3: 5 jaar lang – 3 keer per jaar, Aartje Schoemaker, 2017 (2 blz.)
- Schrijven en de inzet van apps, 3 literatuurstudies, Feline Hiemstra c.s., 2017 (5 blz.)
- Handschriftonderwijs in het digitale tijdperk, Sabrine van Everdingen, 2017 (3 blz.)

En uit bundel 72 (met 23 artikelen):

- Toetsenborden worden overschat: Cursief is terug en maakt ons slimmer, Ephrat Livni, 2017 (2 blz.)
- Hoe beïnvloedt de schrijfhandeling je brein? Benjamin Starr, 2013 (2 blz.)

- Telefoon en tablet verpesten handschrift jongeren, Marike Wouters, 2017 (2 blz.)
- Grote zorgen over schrijfvaardigheid van kinderen, Redactie Nationale Onderwijsgids, 2017 (1 blz.)

De inhoud van alle bundels staat op een speciale pagina op de website van het Platform Handschriftontwikkeling: www.handschriftontwikkeling.nl. (zie rechtsonder op homepage) Bundels kunnen via WeTransfer digitaal worden verzonden, nadat een bedrag van € 4,50 per bundel is overgemaakt; te bestellen via het redactieadres (zie bovenaan vorige pagina). Wie belangstelling heeft voor een los artikel, kan dit per mail toegestuurd krijgen, eveneens via het redactieadres.

Herhaalde vraag

Wie helpt me aan het actuele emailadres van Lisette Morsen? Haar eerdere mailadres bleek niet meer te kloppen (lmorsen@yahoo.com). Bij voorbaat hartelijk dank.

Pen en papier ‘verslaan computer bij het vasthouden van kennis’

Onderzoek bij ongeveer 650 studente uit tien landen wijst uit, dat het schrijven met de hand en het gebruikmaken van gedrukte boeken voordelen bezitten boven digitale materialen. Globaal genomen gaven de meeste studenten er de voorkeur aan om een mix van papier en computer te gebruiken.

Een Italiaanse student zei: “Ik vind het heel fijn om me te verheugen op de geur van een boek door de reuk van het papier.”

Het onderzoek wil de basis vormen van een hoofdstuk in het te verschijnen boek *Smartphone Culture*, dat wordt geredigeerd door Dr. Vincent en Leslie Haddon, gastdocent bij de afdeling media en communicatie van de London School of Economics (LSE).

Dit artikel is geschreven door Ellie Bothwell met als titel “Pen and paper ‘beats computers for retaining knowledge’”, en dateert van 13 februari 2017.

Schrijven onthoudt beter

Een schrijfvriendelijke herfsttijd gewenst!

DS/01.10.17